

KUZATUVLAR VA INTERVYULAR ASOSIDA NEVERBAL SIGNALLARNI TAHLIL QILISH

Erkinov Iskandar Erkin o'g'li
ilmiy tadqiqotchi

Annotatsiya: Mazkur tezis neverbal signallarni kuzatuv va intervyular asosida tahlil qilishning nazariy va metodologik asoslariga bag'ishlangan. Unda neverbal kommunikatsiyaning psixologik mohiyati, shaxs va guruh xulq-atvorini ifodalashdagi roli, kuzatuv va intervyu metodlarining samaradorligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tezisda shuningdek, neverbal signallarni aniqlash va talqin qilish, psixologik holatni diagnostika qilish, stress, agressiya va ijtimoiy moslashuvdagi muammolarni oldindan aniqlash imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: neverbal signallar, tana tili, kuzatuv, intervyu, psixodiagnostika, emotsional holat, xulq-atvor, psixologik tahlil, kommunikatsiya, ijtimoiy moslashuv.

Neverbal kommunikatsiya shaxs va guruhlarining ichki holati va munosabatlarini ifodalashda muhim vosita hisoblanadi. U nutqdan tashqari, tana harakatlari, mimika, imo-ishora va ovoz tonlari orqali psixologik ma'lumot beradi. Shu nuqtayi nazardan, kuzatuvlar va intervyular orqali neverbal signallarni tahlil qilish psixologik tadqiqot va psixoprofilaktika jarayonlarida keng qo'llaniladi. Kuzatuv metodikasi shaxsning tabiiy muhitda namoyon bo'ladigan xulq-atvorini tizimli ravishda qayd qilishga imkon beradi. Bu metodda tadqiqotchi subyektning harakatlarini, imo-ishoralari, ko'z harakatini, tana holatini va boshqa noverbal belgilarini kuzatadi. Kuzatuv natijalari asosida shaxsning emotsional va ijtimoiy holatini aniqlash mumkin. Shu bilan birga, kuzatuvlar davomiyligi, kontekstga mosligi va qayta tekshirish imkoniyati metodning ishonchliligini oshiradi.

Intervyu metodikasi esa shaxs bilan bevosita muloqot orqali uning ruhiy holatini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Intervyuda subyektning so'zlari, ovoz ohangi, pauzalar va tana tili birgalikda tahlil qilinadi. Shu orqali ichki konfliktlar, xavotir, stress va boshqa psixologik xususiyatlar aniqlanadi. Intervyu metodining samaradorligi suhbat davomida shaxsni ochishga, uning hissiy tajribasini aniqlashga bog'liq.

Neverbal signallarni tahlil qilish jarayonida bir qator nazariy asoslar hisobga olinadi. Ch. Darvin va P. Ekman tadqiqotlariga ko'ra, emotsiyalarning yuz ifodalari va tana harakatlari universal xususiyatlarga ega bo'lib, inson ichki holatini ishonchli tarzda aks ettiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy va madaniy kontekst ham noverbal signallarni talqin qilishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy tadqiqotlar ijtimoiy psixologiya va kommunikatsiya fanlari bilan uyg'unlashib, noverbal belgilarni kengaytirilgan tahlil qilish imkonini beradi.

Psixodiagnostikada kuzatuv va intervyular orqali olingan neverbal ma'lumotlar stress darajasini, agressivlik, befarqlik yoki ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklarni erta aniqlash imkonini beradi. Masalan, ko'zdan qochish, qo'l va yelka mushaklarining tarangligi, yuz mimikasidagi o'zgarishlar shaxsning ichki bezovtaligi haqida signal

beradi. Shuningdek, ovoz ohangidagi o'zgarishlar, gapirish tezligi va tana holatidagi notekisliklar emotsional holatni baholashda muhim indikator sifatida ishlatiladi.

Ta'lim va korporativ muhitda neverbal signallarni tahlil qilish amaliy ahamiyat kasb etadi. O'quvchilar va xodimlar orasida stress yoki noqulaylikni erta aniqlash, konfliktlarni konstruktiv hal etish, samarali kommunikatsiya va guruh ishlashini yaxshilash imkonini beradi. Shu bilan birga, psixologik yordam va treninglar uchun ma'lumotlar bazasi sifatida xizmat qiladi. Bunga qo'shimcha ravishda, neverbal signallar tahlili rahbarlar va murabbiylar uchun individual yondashuv va motivatsiya strategiyalarini ishlab chiqishda yordam beradi.

Kuzatuv va intervyular asosida tahlilning samaradorligini oshirish uchun tizimli yondashuv zarur. Bunda nazariy bilim, metodologik ko'nikmalar va amaliy tajriba uyg'unlashtiriladi. Tadqiqotchi subyektning xatti-harakatlari va noverbal signallarini doimiy ravishda qayd etib, ularni kontekst bilan bog'lab talqin qilishi lozim. Shu bilan birga, etika qoidalariga rioya qilish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish tadqiqot sifatini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, kuzatuvlar va intervyular orqali neverbal signallarni tahlil qilish shaxs psixologik holatini aniqlashda, psixoprofilaktika choralarini ishlab chiqishda va ijtimoiy muhitda samarali kommunikatsiya o'rnatishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bu yondashuv psixologik tadqiqotlar sifatini oshiradi, shaxsni yaxlit tizim sifatida anglash imkonini beradi va amaliy natijalarni beradi. Kelgusida mazkur yo'nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar psixoprofilaktika tizimini yanada takomillashtirishga, shuningdek, ta'lim va ish muhitidagi ijtimoiy muammolarni erta aniqlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ekman P. Emotions Revealed. - New York: Times Books, 2016.
2. Argyle M. Bodily Communication. - London: Routledge, 2018.
3. Darwin Ch. Emotions in Man and Animals. - London, 2015.
4. Реан А.А. Психология личности и поведения. - Москва: Юрайт, 2020.
5. Андреева Г.М. Социальная психология. - Москва: Аспект Пресс, 2019.
6. Қодиров Б.Р. Амалий психология асослари. - Тошкент: Ўзбекистон, 2021.
7. Burgoon J.K., Guerrero L.K. Nonverbal Communication. - New York: Routledge, 2017.
8. Knapp M.L., Hall J.A. Nonverbal Communication in Human Interaction. - Boston: Cengage Learning, 2016.